

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

УДК 378.147

Р. М. Горбатюк

Підвищення якості професійної підготовки фахівців є однією з ключових проблем вищої школи і пріоритетним напрямком державної політики України в галузі освіти. На сучасному етапі розвитку суспільства професійна підготовка розглядається як процес виховання особистості, що усвідомлює своє місце в соціумі, є здатною до самовизначення, саморозвитку та творчої діяльності. Інтегративним показником якості підготовки студентів є їх професійна компетентність, “яка визначається не через суму знань і вмінь, а характеризує вміння людини мобілізувати в конкретній ситуації отримані знання та досвід” [1, с. 6].

У зв'язку з динамічним розвитком інформаційного суспільства професійна діяльність молодого фахівця не є визначеною на період трудової діяльності, а навпаки, передбачає необхідність неперервної освіти, готовність до підвищення своєї професійної компетентності. Здатність адаптуватися до змінних умов і сучасних інформаційних технологій є особливо актуальною для інженера-педагога комп'ютерного профілю, оскільки в сучасних умовах за період його навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) відбувається зміна декількох поколінь програмних та апаратних засобів, з'являються нові технології, оновлюється зміст професійно-орієнтованих дисциплін. Тому у процесі підготовки таких фахівців потрібно не лише формувати предметні знання і вміння, а також сприяти розвитку особистих якостей студентів-випускників, що забезпечуватимуть у майбутньому вирішення нових педагогічних завдань.

Пошук шляхів покращення професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю потребує аналізу результатів досліджень

науковців та практичних працівників. У цьому контексті особливого значення набувають дослідження з проблем обґрунтування змісту професійної діяльності інженера-педагога (В. Баталов, О. Ганопольський, Е. Зеєр, О. Коваленко, А. Сейтешев), застосування інформаційних технологій у навчальному процесі (А. Ашероф, Т. Богданова, Б. Гершунський, В. Клочко, П. Стефаненко), інформатизації освіти (В. Биков, А. Верлань, М. Жалдак, Н. Морзе, Ю. Рамський).

Праці зазначених вище авторів сприяли накопиченню і систематизації знань, узагальненню досвіду практичної підготовки студентів. Проте в них недостатньо висвітлено проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в умовах педагогічного університету як у теоретико-методологічному, так і в практичному аспектах.

Метою статті є визначення сутнісних характеристик інтерпретаційної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у педагогічному ВНЗ.

Формування професійної компетентності розглядається дослідниками та практикаками вищої школи як основний напрямок удосконалення підготовки студентів у ВНЗ. Досліджуючи значення, суть і зміст професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, необхідно розкрити специфіку їх професійної діяльності.

Зміст професійної діяльності має поліфункціональний характер, а його результати визначаються рівнем професійної підготовки. Специфіка діяльності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю характеризується значною інтелектуальною напруженістю, пов'язаною з інформаційним перевантаженням, підвищеним ступенем чутливості нервової системи під час роботи з комп'ютерною технікою, високою координацією зорового аналізатора, здатністю оперативного перемикає увагу з одного об'єкта на інший та діяти в нестандартних ситуаціях.

Інженерно-педагогічна освіта (ІПО) знаходиться “на стику” інженерної і педагогічної підготовки. За характером виконуваних професійних функцій

фахівців ІПО відносять до педагогічної освіти. Науковою основою інженерно-педагогічної діяльності є інженерна та виробничо-технологічна підготовка, тобто інженерно-технічний компонент освіти, що є засобом навчання і виховання. У цьому полягає принципова відмінність ІПО від педагогічної й інженерної освіти. Професійна діяльність інженера-педагога пов'язана зі складною сукупністю властивостей і взаємин, якими він оперує у своїй практичній діяльності як “людина-людина” та “людина-техніка”. У такому випадку об'єкт діяльності інженера-педагога є двояким: з одного боку, предмети і засоби продуктивної праці, з іншого – учень (студент), який опановує цю професію.

Професійна компетентність майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю передбачає формування специфічних видів компетентності відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики. Інженер-педагог комп'ютерного профілю виконує свої обов'язки в системі професійно-технічної освіти (у професійних та вищих професійних училищах, професійних ліцеях і коледжах, міжшкільних та галузевих навчально-виробничих комбінатах, відділах технічного навчання, ВНЗ I–II рівнів акредитації, установах підвищення кваліфікації, наукових установах) або на виробництві (інженер із розробки і впровадження програмного забезпечення, організаційно-керівна діяльність тощо) (рис. 1) [2; 3]. Зазначимо, що для кожного виду діяльності потрібно сформувати необхідні компетентності.

Визнаючи цінність досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, вважаємо за необхідне виокремити інтерпретаційну компетентність. Вона повинна бути сформована в студентів під час підготовки у ВНЗ з метою ефективного виконання професійної діяльності.

Проблема формування інтерпретаційної компетентності в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю не є випадковою. Практика свідчить, що випускники педагогічних ВНЗ, через відсутність достатнього досвіду роботи, не можуть на належному рівні виконувати функціональні

обов'язки. За результатами проведеного нами емпіричного дослідження важливість формування інтерпретаційних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності усвідомлює понад 78 % молодих фахівців. Необхідність систематизації цілеспрямованої роботи в цьому напрямку відмітило 86 % викладачів професійно-орієнтованих дисциплін професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). Це підтвердило складність процесу формування інтерпретаційної компетентності у студентів, оскільки вона не має чіткої регламентації, а її основу складають такі складні розумові процеси як аналіз та прогнозування. Тому важливою атрибутивною характеристикою є комунікативна взаємодія, реалізація якої завжди пов'язана з виявом людського чинника.



Рис. 1. Види діяльності інженера-педагога комп'ютерного профілю

Розглянемо сутнісні характеристики понять “інтерпретація”, “інтерпретаційна діяльність”, “інтерпретаційна компетентність”.

Аналізуючи сучасний стан проблеми вивчення поняття “інтерпретація”, російський науковець О. Іщенко зауважує, що з “людиною розумною”, “людиною продуктивною” і “людиною пізнавальною” з'являється образ “людини інтерпретуючої” [4]. Інтерпретація вивчається такими науками як

філософія, історія, психологія, соціологія, мистецтвознавство тощо. Педагогіка не є виключенням у вияві наукового інтересу до інтерпретації.

Перш за все, виокремимо загальні і найбільш суттєві характеристики інтерпретації як когнітивної процедури, реалізація якої супроводжує професійну діяльність майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Статус інтерпретації полягає в тому, що вона забезпечує приріст знань та є засобом набуття нових знань. Д. Ускова виокремлює такі ознаки інтерпретації: наявність первинного досвіду, момент його розкодування, створення нового досвіду [5, с. 20]. Ці характеристики відображають зміст інтерпретації в межах діяльності сучасного інженера-педагога комп'ютерного профілю в ПТНЗ, дії якого характеризуються за аналогічними ознаками.

Інтерпретаційну діяльність інженера-педагога комп'ютерного профілю трактуємо як вид діяльності у ПТНЗ, ураховуючи інтелектуальну напруженість, підвищений ступінь чутливості нервової системи тощо. З огляду на це, ми акцентуємо увагу на професійній підготовці таких фахівців в умовах інформатизації педагогічного університету, де значення інтерпретації виявляється найбільш гостро.

Ураховуючи поліфункціональний характер підготовки інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, їх інтерпретаційна діяльність містить такі етапи:

- ідентифікація проблеми (аналіз понять, явищ і визначення ступеня їх складності);
- диверсифікаційне прогнозування її рішення (пошук варіантів вирішення проблеми);
- вибір та верифікація рішення (обґрунтування найбільш оптимального способу вирішення проблеми);
- формалізація рішень (подання рішень у вигляді формальної системи);
- транспортування рішень (постановка перед студентами важливих завдань);
- моніторинг результатів (оцінка і корекція отриманих результатів).

Дотримання зазначених етапів інтерпретаційної діяльності потребує цілеспрямованої професійної підготовки, оскільки фахівець повинен мати інтерпретаційну компетентність. Інтерпретаційну компетентність інженера-педагога комп'ютерного профілю ми розуміємо як складову його професійної компетентності, що забезпечує реалізацію інтерпретаційної діяльності в умовах інформатизації ВНЗ I–II рівнів акредитації.

З урахуванням сутності професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю нами розроблено функціональну модель інтерпретаційної компетентності таких фахівців (рис. 2).

Функціональна модель побудована на основі особистісно-діяльнісного та компетентнісного підходів. Їх інтеграція визначається внутрішніми методологічними зв'язками:

– особистісно-діяльнісний підхід становить дослідницьку основу сучасної педагогіки, забезпечує комплексне вивчення складних педагогічних об'єктів і спрямований на систематизацію діяльнісних процедур щодо досягнення заданих цілей;

– компетентнісний підхід забезпечує характеристику змісту та структури професійної компетентності, формує цілісну систему властивостей і якостей фахівця, які він набуває під час навчання у педагогічному ВНЗ.

Особистісно-діяльнісний підхід у підготовці майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю до професійної діяльності передбачає взаємну обумовленість становлення діяльності й особистості у педагогічному процесі через його особистісний і діяльнісний аспекти. Домінантою в цьому підході є педагогічна самореалізація як цінність, мета, процес та система, як результат відповідних професійній підготовці студентів видів діяльності, як коннектор, що пов'язує структурні елементи особистісно-діяльнісного підходу в єдине ціле. Він передбачає одночасний розвиток і саморозвиток педагога та суб'єкта навчання.

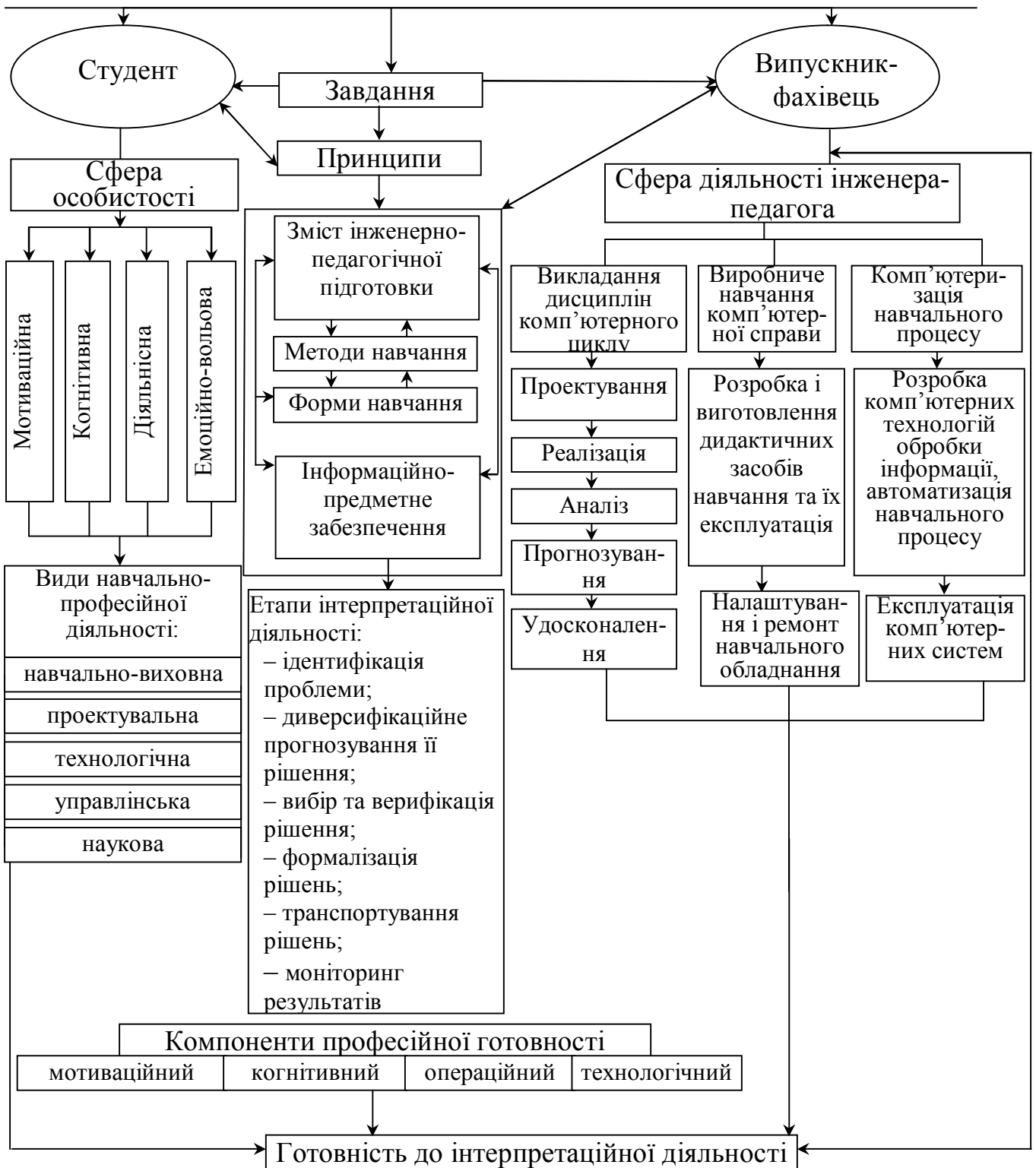


Рис. 2. Функціональна модель формування інтерпретаційної компетентності в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю

Компетентнісний підхід є методологічною основою підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Його реалізація потребує застосування нових методів викладання, навчання й оцінювання навчального процесу і технологій управління його якістю. Ми його розглядаємо як один з

основних механізмів підвищення мотивації студентів для отримання якісної вищої освіти, прискорення їх соціального та професійного становлення. Основу відбору і конструювання методів навчання складає структура відповідних компетенцій майбутнього фахівця. Вагомою перевагою компетентнісного підходу є те, що він забезпечує гнучкість освітнього процесу та зберігає автономію структури навчального плану.

Професійна компетентність визначає здатність молодого фахівця вирішувати типові професійні завдання, а також проблеми, які виникають у реальних ситуаціях його педагогічної діяльності як викладача, з використанням знань і професійного досвіду. Вона (професійна компетентність) забезпечує формування у студентів низки ключових, базових (педагогічних) та спеціальних компетентностей, що відображають специфіку майбутньої професійної діяльності. У контексті підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю важливим завданням, на нашу думку, є формування і розвиток інтерпретаційної компетентності студентів педагогічних ВНЗ.

Розроблена нами функціональна модель формування інтерпретаційної компетентності в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю відповідає положенням системного підходу, її діяльнісним процедурам освітнього процесу у педагогічному ВНЗ, а результат відображає готовність до інтерпретаційної діяльності, тобто рівень сформованості інтерпретаційної компетентності з відповідним наповненням. Визначаючи компонентний склад моделі формування інтерпретаційної компетентності студентів (див. рис. 2), ми врахували зміст інтерпретаційної компетентності, умови освітнього процесу в сучасному педагогічному університеті, забезпечення повноти компонентного складу та його функціональну однорідність. Відповідно до нашого дослідження виокремлено компоненти інтерпретаційної компетентності майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю: мотиваційний, когнітивний, операційний, технологічний.

Мотиваційний компонент інтерпретаційної компетентності передбачає глибоке розуміння майбутнім фахівцем різноманітної цінності інженерно-

педагогічної підготовки: економічної, пізнавальної, естетичної, моральної, розвивальної тощо.

Розвиток мотиваційного компонента інтерпретаційної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю детермінується когнітивним компонентом, який передбачає формування в суб'єктній свідомості фахівця цілісної, системної, діалектичної картини світу і визначається змістом інженерно-педагогічної діяльності.

Операційний компонент інтерпретаційної компетентності передбачає оперування фахівцем усіма необхідними методиками отримання й обробки інженерно-педагогічної інформації, методами створення віртуальних середовищ як навчального, так і виробничого характеру. Цей компонент визначається глибиною та обсягом отриманих знань, повнотою інженерно-педагогічних умінь.

Технологічний компонент характеризується конструктивним підходом інженера-педагога до інтерпретаційної діяльності, процесу впровадження інженерно-педагогічних принципів у діяльність навчальних закладів системи професійно-технічної освіти та виробництва.

Опираючись на теорію формування творчих умінь у процесі професійного навчання [6], нами умовно виокремлено декілька рівнів сформованості інтерпретаційної компетентності інженера-педагога: низький, середній, високий.

Низький рівень інтерпретаційної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю характеризується: наявністю мінімуму комплексних знань із загальноосвітніх і професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для вирішення простих, стандартних завдань; репродуктивним характером знань; недостатнім усвідомленням значення, місця та ролі отриманих інженерно-педагогічних знань, понятійного апарату у майбутній професійній діяльності; відсутністю орієнтованості на набуття багатофункціональних комплексних умінь; недостатньо автоматизованими навичками; трансформацією вмінь з однієї до іншої діяльності, що майже не

простежується; поверхневими знаннями щодо важливості отриманих фахових знань; нерозвиненими навичками і вміннями застосування педагогічного інструментарію, методів, алгоритмів.

Середній рівень сформованості інтерпретаційної компетентності майбутніх фахівців комп'ютерного профілю характеризується: достатньою автоматизованістю фахових навичок; недостатньою інтегрованістю предметних знань; посереднім умінням використовувати набутий комплексний досвід для вирішення фахових завдань, як правило, у стандартних ситуаціях; допуском помилок у виборі найкращого способу вирішення завдання; підходом до вирішення завдань із стандартних позицій, репродуктивно; використанням набутих педагогічних умінь та навичок під час вивчення суміжних предметів; недостатньо розвинутими навичками і вміннями вирішувати професійні завдання комп'ютерними засобами; певними труднощами у здійсненні педагогічного моделювання виробничої ситуації чи явища; недостатньо глибоким розумінням значення педагогічного апарату у професійній діяльності.

Високий рівень сформованості інтерпретаційної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю характеризується: ґрунтовним володінням знаннями із загальноосвітніх та професійно-орієнтованих дисциплін; володінням набутими інтегрованими знаннями, використанням їх у нестандартних ситуаціях; зростанням усвідомлення значення отриманих знань для досягнення професіоналізму в майбутній діяльності; здатністю інтегрувати набуті теоретичні знання із загальноосвітніх дисциплін з практичною діяльністю; творчим, поліфункціональним характером знань, що характеризуються системністю взаємозв'язків окремих предметних знань; розумінням механізмів удосконалення професійної діяльності педагогічними методами, їх застосування до моделювання виробничих ситуацій і процесів; здатністю без допомоги викладача самостійно здобувати нові фахові знання та застосовувати їх у практичній діяльності.

Отже, обґрунтування і висвітлення окремих структурних елементів функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності в

майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю надало можливість узагальнити отриманий результат, основою якого є професійні компетентності (знання, уміння та навички, здібності, набутий досвід особистості), що утворюються на базі засвоєних раніше психолого-педагогічних знань і сформованих фахових (комп'ютерних) навичок та вмінь. Результатом реалізації функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності фахівців комп'ютерного профілю має бути висококваліфікований фахівець у галузі сучасних інформаційних технологій, який має ґрунтовні професійні компетентності і здатен до творчої, активної професійної діяльності.

Перспективами подальших розвідок є розробка дієвих механізмів реалізації функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у педагогічних ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Беспалов, П. В. Компьютерная компетентность в контексте личностно ориентированного обучения / П. В. Беспалов // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 41–45.

2. Ашеро́в, А. Т. Введення в спеціальність інженера-педагога комп'ютерного профілю : навч. посіб. / А. Т. Ашеро́в, О. Е. Коваленко, С. Ф. Артюх. – Харків : Вид-во Української інж.-пед. акад., 2005. – 224 с.

3. Горбатюк, Р. М. Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю : монографія / Роман Горбатюк. – Тернопіль : Посібники і підручники, 2009. – 400 с.

4. Ищенко, Е. Н. Новая парадигма интерпретации в дискурсивном поле современной философии / Е. Н. Ищенко // Вестн. Моск. ун-та. Серия 7 : Философия. – 2004. – № 6. – С. 62–74.

5. Ускова, Д. Н. Развитие интерпретирующей способности личности : дисс. ... доктора психол. наук : 19.00.01, 19.00.05 / Ускова Дарья Николаевна. – М., 2007. – 428 с.

6. Гуревич, Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі і наукових дослідженнях / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – К. : Освіта України, 2007. – 396 с.